

1. Što je SARS-CoV-2? Što je COVID-19?

Novi koronavirus koji je otkriven u Kini krajem 2019. godine, nazvan je SARS-CoV-2 (Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus-2). Radi se o novom soju koronavirusa koji prije nije bio otkriven kod ljudi. COVID-19 je naziv bolesti uzrokovane SARS-CoV-2.

2. Odakle potječu koronavirusi?

Koronavirusi su virusi koji cirkuliraju među životinjama no neki od njih mogu prijeći na ljude. Nakon što prijeđu sa životinja na čovjeka mogu se prenositi među ljudima.

Šišmiši se smatraju prirodnim domaćinima ovih virusa, no velik broj životinja mogu biti nositelji koronavirusa. Na primjer, koronavirus bliskoistočnog respiratornog sindroma (MERS-CoV) prenose deve dok SARS-CoV-1 cibetke, životinje iz reda zvijeri srodnih mačkama.

3. Može li se ovaj virus usporediti sa SARS-om ili sezonskom gripom?

Novi koronavirus, SARS-CoV-2, otkriven u Kini genetski je usko povezan s virusom SARS-a (SARS-CoV-1) i ta dva virusa imaju slične karakteristike, iako su podaci o ovom virusu još uvijek nepotpuni.

SARS se pojavio krajem 2002. godine u Kini. U razdoblju od osam mjeseci 33 države su prijavile više od 8000 slučajeva zaraze virusom SARS-a. Procjenjuje se da je od SARS-a umrla jedna od deset oboljelih osoba.

U prva dva mjeseca epidemije COVID-19 prijavljeno je preko 100 000 oboljelih, sa značajnim širenjem bolesti izvan Kine i zahvaćajući veliki broj država širom svijeta, uključujući i Europu. Najnoviji podaci o broju oboljelih i umrlih mogu se naći na našim stranicama <https://www.hzjz.hr/priopcenja-mediji/koronavirus-najnoviji-podatci/>

Trenutno dostupne informacije nisu dovoljne da bi se sa sigurnošću moglo reći koliko je smrtonosan SARS-CoV-2. Ipak, preliminarni nalazi ukazuju da je on manje smrtonosan od SARS-CoV-1.

Iako se SARS-CoV-2 i virus gripe prenose s osobe na osobu i mogu imati slične simptome, ta dva virusa su vrlo različita i ponašaju se drugačije. Virus sezonske gripe poznat je desetljećima, javlja se sezonski u umjerenim klimatskim područjima, postoji cjepivo protiv njega kao i specifični antivirusni lijekovi. S druge strane, SARS-CoV-2 je potpuno novi virus zbog čega je prisutna opća osjetljivost stanovništva, a zbog još uvijek puno nepoznanica o njemu, teško je predvidjeti intenzitet njegovog širenja u nadolazećim tjednima i mjesecima. Za razliku od virusa gripe, nema cjepiva niti specifičnih lijekova protiv SARS-CoV-2.

4. Kako se virus prenosi? Koliko lako se on širi?

Iako virus potječe od životinja, on se sada širi s osobe na osobu (prijenos s čovjeka na čovjeka). Trenutno dostupni epidemiološki podaci ukazuju da se virus relativno brzo i lako širi među ljudima, te se procjenjuje da bi jedna oboljela osoba u prosjeku mogla zaraziti dvije do tri osjetljive osobe. Međutim, na ovaj broj novoizaraženih može se značajno utjecati nizom preventivnih mjera kao što su pranje ruku, izbjegavanje kontakta s oboljelima, rana detekcija i izolacija oboljelih te brza samoizolacija njihovih bliskih kontakata i dr. Virus se uglavnom prenosi kapljičnim putem pri kihanju i kašljanju, kao i indirektno putem kontaminiranih ruku izlučevinama oboljele osobe s obzirom da virus može preživjeti nekoliko sati na površinama kao što su stolovi i ručke na vratima.

Trenutno se procjenjuje da je vrijeme inkubacije (vrijeme između izlaganja virusu i pojave simptoma) između 2 i 14 dana. Trenutno je poznato da se virus prenosi kada oboljeli ima simptome koji sličje simptomima gripe te je osoba najzaraznija kad ima izražene simptome bolesti. Postoje naznake da neki ljudi mogu prenijeti virus neposredno prije nego se oni pojave. To nije neuobičajeno kod virusnih infekcija, kao što se vidi iz primjera ospica, ali za ovaj novi virus nema jasnih dokaza da se bolest može prenijeti prije pojave simptoma.

Prema trenutnim procjenama vjerojatnost uspješnog širenja među ljudima među europskim stanovništvom je umjerena do visoka s obzirom da sve više zemalja prijavljuje dodatne slučajeve i grupiranje oboljelih. Sustavna provedba mjera za prevenciju i kontrolu pokazala se učinkovitom u suzbijanju SARS-CoV i MERS-CoV virusa.

5. Koliko je ozbiljna bolest COVID-19?

Prema dosadašnjim analizama slučajeva, infekcija COVID-19 u oko 80% slučajeva uzrokuje blagu bolest (bez pneumonije ili blagu upalu pluća) i većina oboljelih se oporavlja, 14% ima težu bolest, a 6% ima teški oblik bolesti.

Velika većina najtežih oblika i smrti dogodila se među starijim osobama i onima s drugim kroničnim bolestima. S obzirom da se radi o novoj bolesti te su dostupni podaci nepotpuni, još se ne može sa sigurnošću tvrditi koje skupine ljudi imaju teži ishod bolesti COVID-19. Za točnu procjenu smrtnosti od COVID-19 trebat će još neko vrijeme da se u potpunosti shvati.

Medicinski podaci

▪ Koji su simptomi zaraze SARS-CoV-2?

Koliko je poznato, virus može uzrokovati blage simptome slične gripi poput:

- povišene tjelesne temperature
- kašlja
- otežanog disanja
- bolova u mišićima i
- umora.

U težim slučajevima javlja se teška upala pluća, akutni sindrom respiratornog distresa, sepsa i septički šok koji mogu uzrokovati smrt pacijenta. Osobe koje boluju od težih oblika kroničnih bolesti podložnije su težim oboljenjima.

▪ Jesu li neki ljudi pod većim rizikom od drugih?

Postojeći podaci ukazuju da starije osobe i osobe s kroničnim bolestima (poput hipertenzije, srčanih bolesti, dijabetesa, bolesti dišnih puteva, malignih bolesti) imaju veći rizik razvoja teže kliničke slike koja zahtijeva bolničko liječenje, nerijetko u jedinicama intenzivnog liječenja, s povećanim rizikom smrtnog ishoda.

▪ Jesu li djeca u posebnom riziku za infekciju?

Čini se da je bolest u djece relativno rijetka i blaga. Velika studija iz Kine sugerira da je nešto više od 2% slučajeva mlađih od 18 godina. Od toga, manje od 3% razvilo je teški oblik bolesti.

▪ Što je s trudnicama?

Još nema objavljenih dokaza o težini bolesti među trudnicama. Trudnicama se savjetuje pridržavanje istih mjera opreza u prevenciji COVID-19, uključujući redovito pranje ruku, izbjegavanje kontakta s bolesnim osobama i samoizolaciju u slučaju pojave bilo kakvih respiratornih simptoma, te da se telefonom za savjet obrate nadležnom liječniku.

▪ Postoji li liječenje bolesti uzrokovane SARS-CoV-2?

Ne postoji specifično liječenje za ovu bolest. Pristup liječenju pacijenata s infekcijama vezanim uz koronavirus je liječenje kliničkih simptoma (npr. povišene temperature, kašlja, dehidracije i dr.). Pružanje njege (npr.

potporna terapija i praćenje – terapija kisikom, infuzija i eksperimentalna primjena antivirusnih lijekova) može biti vrlo učinkovito kod oboljelih osoba.

- **Gdje se može provesti testiranje?**

Ako Vaš liječnik smatra da se trebate testirati na SARS-CoV-2, uputit će Vas u daljnji postupak.

Prevenција

- **Kako izbjeći zarazu?**

Pranje i dezinfekcija ruku ključni su za sprječavanje infekcije. Ruke treba prati često i temeljito sapunom i vodom najmanje 20 sekundi. Kada sapun i voda nisu dostupni možete koristiti dezinficijens koji sadrži najmanje 60% alkohola. **Virus ulazi u tijelo kroz oči, nos i usta.** Stoga ih nemojte dirati neopranim rukama.

- **Što učiniti ako sam bio u bliskom doticaju s osobom zaraženom SARS-CoV-2 ?**

Osoba koja je bila u bliskom kontaktu sa oboljelim od COVID-19 bit će stavljena pod aktivni nadzor u samoizolaciji/kućnoj karanteni. To znači da će osoba biti u samoizolaciji kod kuće, mjeriti tjelesnu temperaturu jednom dnevno te biti u svakodnevnom kontaktu s nadležnim epidemiologom. Ako osoba pod zdravstvenim nadzorom razvije znakove respiratorne bolesti, epidemiolog koji provodi nadzor postupit će u skladu sa sumnjom na COVID-19 (dogovara se transport u bolnicu radi dijagnostike i liječenja), a kontakti se stavljaju pod zdravstveni nadzor. Zdravstveni nadzor završava po isteku 14 dana od zadnjeg kontakta s oboljelim.

- **Jesu li kirurške maske učinkovita zaštita protiv SARS-CoV-2?**

Kirurške maske sprječavaju širenje infekcije s bolesnih ljudi na druge osobe. Kirurške maske su manje učinkovite u zaštiti ljudi koji nisu zaraženi. Čak se smatra da nošenje kirurške maske može pridonijeti povećanju rizika od infekcije zbog stvaranja osjećaja lažne sigurnosti te moguće učestalijeg dodirivanja lica, očiju i usta rukama.

Zdravstvenim djelatnicima koji su u doticaju s pacijentima za koje se sumnja ili je potvrđen SARS-CoV-2 savjetuje se korištenje kirurške maske ili maske veće razine filtriranja (FFP2), a kod zahvata gdje se stvara aerosol FFP3 maske.

- **Postoji li cjepivo protiv SARS-CoV-2?**

Trenutno ne postoji cjepivo protiv SARS-CoV-2. Zato je važno spriječiti infekciju i njezino daljnje širenje.

Za razvoj cjepiva potrebno je vrijeme. Nekoliko farmaceutskih tvrtki radi na kandidatima za cjepivo. Međutim, proći će mjeseci ili godine prije nego što se bilo koje cjepivo može široko upotrijebiti, jer treba proći opsežna ispitivanja kako bi se utvrdila njegova sigurnost i učinkovitost.

- **Štiti li me ovogodišnje cjepivo protiv gripe od SARS-CoV-2?**

Virus gripe i SARS-CoV-2 vrlo su različiti i cjepivo protiv sezonske gripe ne štiti od bolesti uzrokovane virusom SARS-CoV-2.

Kakva je trenutna situacija u Hrvatskoj vezano uz COVID-19?

Najnoviji podaci za Hrvatsku dostupni su na <https://www.hzjz.hr/priopcenja-mediji/koronavirus-najnoviji-podatci/> te se redovito ažuriraju. Podaci za Primorsko-goransku županiju možete naći i na stranici Zavoda za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije. <http://www.zzjzpgz.hr/>

6. Što se poduzima u Hrvatskoj?

Hrvatski zavod za javno zdravstvo, u suradnji sa Klinikom za infektivne bolesti, napravio je postupnik za zdravstvene djelatnike u slučaju postavljanja sumnje na novi koronavirus. U postupniku su detaljno opisani kriteriji za postavljanje sumnje na infekciju, način postupanja sa osobom kod koje se posumnja na infekciju, način uzimanja i slanja uzoraka za dijagnostiku, te mjere prevencije i suzbijanja širenja zaraze u zdravstvenim ustanovama u slučaju postavljanja sumnje na novi koronavirus. Postupnik se redovito ažurira ovisno o novim spoznajama o samoj epidemiji i bolesti.

Na web stranicama Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo objavljene su i informacije o novom koronavirusu za javnost kako bi građani u svakom trenutku mogli imati dostupne informacije. <https://www.hzjz.hr/sluzba-epidemiologija-zarazne-bolesti/epidemija-pneumonije-povezana-s-novim-koronavirusom-kina/>

Napravljeni su i letci na hrvatskom, engleskom i kineskom jeziku za putnike koji idu i za putnike koji se vraćaju iz zahvaćenih područja. Letci sadrže upute o mjerama prevencije prilikom putovanja te što činiti u slučaju pojave znakova infekcije kao i kontakte nadležnih pripravnih epidemiologa. <https://www.hzjz.hr/sluzba-epidemiologija-zarazne-bolesti/preporuke-za-putnike-u-kinu-letci/>

Napravljene su i detaljne upute za postupanje na graničnim prijelazima sa osobama koje ulaze u Hrvatsku, a unazad 14 dana su boravili na područjima zahvaćenim epidemijom COVID-19.

Također napravljene su i brojne specifične preporuke (npr. za vrtiće i škole, hotele) <https://www.hzjz.hr/sluzba-epidemiologija-zarazne-bolesti/koronavirus-najnovije-preporuke/>

Na web stranicama Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo redovito se objavljuju aktualni podaci o broju oboljelih i savjeti vezani uz sigurnost i zaštitu stanovništva.

- **Koliko je oboljelih u Europi?**

Na stranicama HZJZ-a redovito se objavljuju podaci s novim brojem oboljelih u svijetu, Europi i Hrvatskoj <https://www.hzjz.hr/priopcenja-mediji/koronavirus-najnoviji-podatci/>

- **Zašto broj slučajeva tako brzo raste?**

Dva glavna razloga za brzi porast broja slučajeva su prijenos virusa s osobe na osobu i poboljšanje sposobnosti otkrivanja novih slučajeva.

- **Koliko će trajati ova epidemija?**

Nažalost, nije moguće predvidjeti koliko će trajati epidemija i kako će se razvijati. Radi se o novom virusu te stoga ima puno nepoznanica. Na primjer, nije dovoljno poznato hoće li se prijenos unutar Europe prirodno smanjiti tijekom ljeta, kao što se događa kod sezonske gripe.

- **Je li potrebno zatvarati škole i vrtiće?**

Trenutni znanstveni dokazi upućuju na to da COVID-19 ne uzrokuje oboljenja kod djece ni približno u tolikom broju koliko u odraslih. Međutim, još uvijek nije u potpunosti jasno kolika je uloga djece kao mogućih prenositelja virusa. Zbog svega navedenog, iznimno je važno poticati djecu da pažljivo peru ruke kako bi se smanjili mogući rizik da se sami zaraze, a potom i prenose virus drugima.

Ovisno o lokalnoj epidemiološkoj situaciji, nadležne institucije mogu odlučiti privremeno zatvoriti škole i vrtiće kako bi smanjile širenje infekcije. Ako se to dogodi, važno je da roditelji, kao i njegovatelji, imaju podršku primjerice od poslodavaca, da ostanu kod kuće kako bi mogli brinuti o svojoj djeci.

7. Koje informacije je potrebno znati ako putujemo?

- **Koje mjere opreza trebam poduzeti ako posjećujem rizično područje?**

Putnici koji posjećuju rizična područja za infekciju SARS-CoV-2 trebaju se pridržavati strogih higijenskih mjera, redovito prati ruke sapunom i vodom ili

koristiti sredstva za dezinfekciju ruku na bazi alkohola ukoliko voda i sapun nisu dostupni. Treba izbjegavati dodirivanje lica nečistim rukama. Putnici trebaju izbjegavati kontakt s bolesnim osobama, osobito osobama s respiratornim simptomima i vrućicom. Treba naglasiti da stariji ljudi i oni s kroničnim bolestima trebaju ove mjere opreza shvatiti vrlo ozbiljnoi primjenjivati ih.

- **Što ako sam nedavno bio u rizičnom području i razbolio se?**

Osoba koja je unazad 14 dana boravila u rizičnim područjima i naglo razvije znakove bolesti dišnih puteva (povišena tjelesna temperatura, kašalj, grlobolja ili teškoće disanja) unutar 14 dana po povratku treba se telefonom javiti svom liječniku, opisati znakove bolesti i reći kada je boravila u zahvaćenim područjima. Osobe koje su u zadnjih 14 dana prije ulaska u Hrvatsku boravile na području zahvaćenom epidemijom COVID-19 biti će pri ulasku u Hrvatsku stavljene pod zdravstveni nadzor sljedećih 14 dana. To znači da će im ukoliko nemaju simptome bolesti pri ulasku u zemlju granični sanitarni inspektor izdati rješenje o podvrgavanju zdravstvenom nadzoru te će biti u kontaktu sa nadležnim epidemiologom tijekom trajanja nadzora. Ukoliko osoba tijekom zdravstvenog nadzora razvije simptome respiratorne bolesti ili povišenu temperaturu, epidemiolog će postupiti u skladu sa sumnjom na COVID-19 (dogovara se transport u bolnicu radi dijagnostike i liječenja), a kontakti se stavljaju pod zdravstveni nadzor.

- **Što se događa tijekom leta ili u zračnoj luci?**

Ako se tijekom leta uoče znakovi bolesti kod nekog od putnika, osoblje zrakoplova će svim putnicima podijeliti anketne listiće (Passenger locator cards) koje moraju ispuniti. Osoblje zrakoplova će zatim pokupiti listiće prije slijetanja zrakoplova i po slijetanju ih predati državnom sanitarnom inspektoru na graničnom prijelazu. Na temelju listića i anketiranja granični sanitarni inspektor će izdati rješenje o zdravstvenom nadzoru te putnike uputiti na teritorijalno nadležnog epidemiologa. Epidemiolog će biti u kontaktu sa putnicima koji su mu upućeni te će prikupiti dodatne podatke o vjerojatnosti zaraze, ovisno o načinu kontakta s oboljelim putnikom te primijeniti odgovarajući zdravstveni nadzor. Ako osoba po završetku zdravstvenog nadzora ne razvije simptome respiratorne bolesti, epidemiolog šalje obavijest o završetku zdravstvenog nadzora nadležnim ustanovama. Oboljela osoba iz zrakoplova će se transportirati u bolnicu na daljnju obradu. Ako se prije isteka zdravstvenog nadzora pokaže da oboljeli putnik ne boluje od COVID-19, prekida se zdravstveni nadzor nad njegovim kontaktima.

Rizik od zaraze u zračnoj luci sličan je riziku na svakom drugom mjestu gdje se okuplja velik broj ljudi.

8. Postoji li povezanost virusa SARS-CoV-2, životinja i prehrambenih proizvoda?

- **Koliki je rizik od infekcije SARS-CoV-2 putem životinja ili proizvoda životinjskog porijekla uvezenim iz zahvaćenih područja?**

Nema dokaza da bilo koja od životinja ili životinjskih proizvoda odobrena za unos u Europsku uniju predstavlja rizik za zdravlje građana EU kao rezultat prisutnosti SARS-CoV-2.

- **Koliki je rizik od infekcije SARS-CoV-2 putem prehrambenih proizvoda uvezenih iz zahvaćenih područja?**

Nije zabilježen prijenos SARS-CoV-2 putem hrane te stoga nema dokaza da prehrambeni proizvodi uvezeni u Europsku uniju u skladu s propisima o sigurnosti zdravlja ljudi i životinja predstavljaju zdravstveni rizik za građane Europske unije vezan uz SARS-CoV-2. Virus se prvenstveno prenosi kapljičnim putem s jedne osobe na drugu.

- **Što s kontaktom s kućnim ljubimcima i drugim životinjama u Europskoj uniji?**

Nije dokazano da kućni ljubimci (npr. psi i mačke) imaju veći rizik zaraze nego ljudi. Kao mjera opće predostrožnosti, u kontaktu sa životinjama pridržavajte se osnovnih načela higijene.

9. Koliko je sigurno primiti poštanske pošiljke koje stižu iz zahvaćenih područja?

Na temelju dostupnih podataka o novom koronavirusu i o ranije poznatim koronavirusima, smatramo da je rizik prijenosa SARS-CoV-2 na ljude putem poštanskih pošiljki zanemariv. Naime, prijenos novog koronavirusa putem poštanskih pošiljki nije još nigdje zabilježen. Iako nisu u potpunosti razjašnjeni putovi prijenosa ovog novog virusa, svi dostupni podaci upućuju na to da je za prijenos s čovjeka na čovjeka potreban bliski kontakt s bolesnikom.

Svi do danas poznati koronavirusi, uključujući virus koji je prije 18 godina uzrokovao SARS i virus koji unazad sedam godina uzrokuje MERS prenose se izravnim bliskim kontaktom (kapljičnim putem) i vrlo su osjetljivi na atmosferske uvjete (vrlo kratko zadržavaju infektivnost izvan ljudskog tijela) te za ni jedan od njih nije utvrđen prijenos putem poštanskih pošiljki.